

Kristiina Metsäranta

2010

”KANNETTU VESI EI KAIVOSSA PYSY”

Ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteoria sosiaaialalla

Opinnäytetyö

Ammatillinen opettajankoulutus

2010

Kristiina Metsäranta

HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Ammatillinen opettajankoulutus
Korkeakoulunkatu 6
13100 HÄMEENLINNA

OPINNÄYTETYÖ

Työn nimi ” *KANNETTU VESI EI KAIVOSSA PYSY*”
Ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteoria sosiaalisella

Tekijä *Kristiina Metsäranta*

Ohjaaja *Sanna Ruhalahti*

Hyväksytty 28.04.2010

Koulutusohjelman nimi Ammatillinen opettajankoulutus

Tekijä

Kristiina Metsäranta

Vuosi 2010

Työn nimi

”KANNETTU VESI EI KAIVOSSA PYSY”

Ammatikorkeakoulun opettajan käyttöteoria sosiaalialalla

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee ammatikorkeakoulun opettajan käyttöteoriaa, tarkemmin sosiaalialan opettajan käyttöteoriaa. Työn johtoaajuksena on tuoda näkyville ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteorian rakentuminen. Mistä eri osa-alueista opettajan ammatillinen työ muodostuu?

Näkyville kirjoitetun materiaalin on tarkoituksena toimia reflektiivana perustana alalle aikovalle tai alaa aloittavalle opettajakandinaatille. Materiaali toimii peilauspintana myös jo pidempään toimineella opettajalla. Ammatillisena opettajana toimiminen vaatii jatkuvaa oppimisista ja kehittymistä.

Käyttöteoria rakentuu Olli Luukkaisen väitöskirjasta nostettuihin teemoihin; opettaminen ja oppiminen, kollegiaalinen yhteistyö, oppimisympäristö, opettajana kasvaminen, eettisyys ja opettajuuden tulevaisuuden haasteet. Tutkimusmenetelminä on osallistuva havainnointi orientoivan opetusharjoittelun ja varsinaisen opetusharjoittelun kuluessa sekä kolmen Turun ammatikorkeakoulun opettajan temahaastattelu.

Ammatikorkeakoulun opettaja työskentelee omalla persoonallisella tyyllillään. Tietotaitonsa hän pohjaa omaan tiedeperustaansa. Rakentava kollegiaalinen työyhteisö toimii peilauspintana opettajana työskentelylle ja ammatilliselle kasvulle.

Tulevaisuuden portinvartijana ammatikorkeakoulun opettaja ohjaa opiskelijoita havainnoimaan ja pohtimaan asioita eri näkökulmista. Opettaja hallitsee ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot. Hänellä on halu kohdata erilaiset opiskelijat yksilöinä tukien kunkin omaa yksilöllistä että ryhmäkehitysprosessia. Hän suhtautuu rakentavasti muutokseen, ei pidä asioita itsestään selvyytinä ja on motivoitunut kehittämään itseään

Ammatikorkeakoulun opettaja tiedostaa oppilaitosyhteistyön, työelämäyhteistyön ja kansainvälisen yhteistyön merkityksen tärkeänä osana ammatikorkeakoulun laatutyöskentelyä. Yhdellä opettajalla on menossa samanaikaisesti monta eri prosessia erilaisissa kehittämistyöryhmissä. Hän sukkuoi näissä kaikissa omia resurssejaan sopivasti jakaen.

Asiasanat käyttöteoria, opettaminen ja oppiminen, kollegiaalinen yhteistyö, oppimisympäristö, opettajana kasvaminen, eettisyys ja opettajuuden tulevaisuuden haasteet

Sivut

26s. + 1 liitesivu

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPETTAJUUDEN SISÄLTÖ.....	2
2.1	Käyttöteoria.....	2
2.2	Opettaminen ja oppiminen.....	3
2.3	Kollegiaalinen yhteistyö.....	4
2.4	Oppimisympäristö.....	5
2.5	Opettajana kasvaminen.....	6
2.6	Eettisyys.....	7
2.7	Opettajuuden tulevaisuuden haasteet.....	8
3	TUTKIMUKSEN KULKU.....	8
3.1	Tutkimusongelma ja tutkimuksen kohderyhmä.....	8
3.2	Osallistuva havainnointi.....	10
3.3	Teemahaastattelu.....	10
3.4	Tutkijan rooli ja tutkimuksen luotettavuus.....	11
4	TULOSTEN TARKASTELU - AMMATTIKORKEAKOULUN OPETTAJAN KÄYTTÖTEORIA.....	12
4.1	Opettaminen ja oppiminen.....	12
4.2	Kollegiaalinen yhteistyö.....	13
4.3	Oppimisympäristö.....	14
4.4	Opettajaksi kasvaminen.....	16
4.5	Eettisyys.....	17
4.6	Opettajan tulevaisuuden haasteet.....	17
4.7	Käyttöteoria.....	18
5	POHDINTA.....	21
	LÄHTEET.....	24
	LIITE 1	

1 JOHDANTO

Ulkopuolelta tulevat mallit eivät välttämättä tavoita jokaisen opettajan sisintä ja omaa opetusajattelua. Kunkin opettajan onkin tärkeää löytää omalle opetustyölleen perusta, ydin, joka ei ole kaikkien oppien heilutettavissa vaan toimii kivijalkana omassa ammatillisessa kehittämisessä. Se sisältää arvot ja päämäärät, mihin opettaja käytännön toiminnassa pyrkii.

Itse pitkään työelämässä toimineena olen havainnut, että kullakin ammatilla ja tiede-
taustalla on oma käyttöteoriaansa, joka kulkee ohjenuorana mukana. On olemassa jokin rakenne, jonka sisältöä muokataan ja sisustetaan. Sosiaaalialan tietotaidon omaavana haikailen sosiaaalialan opettajuutta.

Valitsin kohdeoppilaitokseksi ammattikorkeakoulun, koska suoritan siellä opetusharjoittelun. Lähden etsimään rakennetta ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteoriaan sosiaaalialalla. Olli Luukkaisen väitöskirjasta (2004) löydän rakennuspuut käyttöteorian rakentamiseksi; opettaminen ja oppiminen, kollegiaalinen yhteistyö, oppimisympäristö, opettajana kasvaminen, eettisyys ja opettajuuden tulevaisuuden haasteet. Tältä pohjalta lähden hakemaan vastausta kysymykseen, mikä on ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteoria sosiaaalialalla?

Tarkoitukseni on löytää rakennusaineita opettajalle, joka vielä hakee omaa käyttöteoriaansa. Oletettavasti muiden ammattilaisten tavoin opettajakaan ei ole koskaan ammattitaidoiltaan aivan valmis. Aina on hyvä miettiä, mille asioille ammattiosaamisensa perustaa?

*”Epäröinnin kynnyksellä
kysy
kuinka paljon rohkeutta
uskallat tänään
jättää käyttämättä?”*

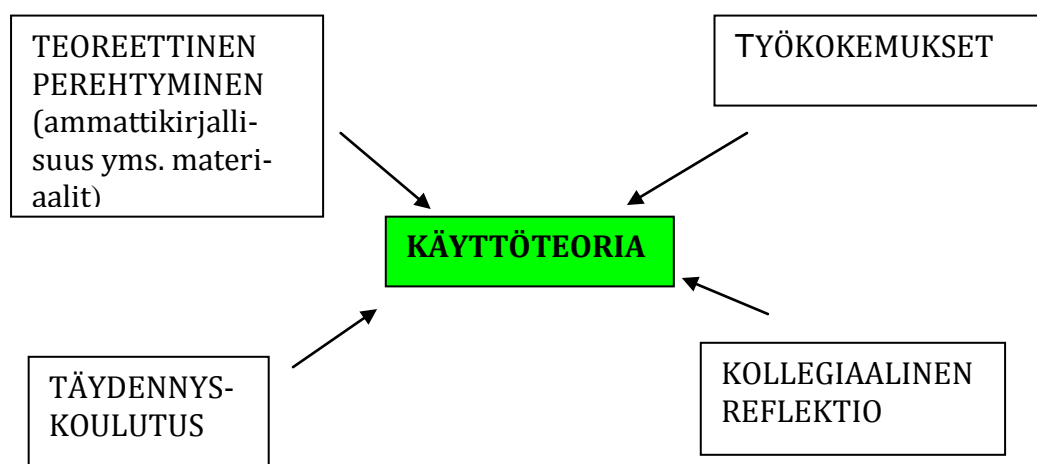
Tommy Tabermann

2 OPETTAJUUDEN SISÄLTÖ

2.1 Käyttöteoria

Oman toiminnan, motiivien ja päämäärien eettinen pohdinta ja arviointi sisältyvät jokaisen opettajan työhön. Opettaja pohtii opetuksen suuntaa ja siihen sopivien opetusmenetelmien valintaa. Opettajan käyttöteoria ohjaa opettajan ammatillista toimintaa. (Luukkainen 2005, 209.)

Käyttöteoria sisältää opettajan käsityksen taustalla vaikuttavista arvoista, jotka ohjaavat hänen työtään. Se sisältää sekä henkilökohtaista tietämystä että uskomuksia laadukkaasta opetuksesta. Näin se on sekä realistinen että opettajan toimintapyrkimyksiä suuntaava ideaalikehikko. Opettaja pyrkii saamaan teorian toimimaan käytännössä saatavilla olevilla välineillä. Opettaja muokkaa ja kehittää omaa opettajuuttaan reflektoinnin keinoin. Käytäntö toimii keskeisenä rakennuslujastana. (Luukkainen 2005, 209.) Käyttöteoria sisältää molempia sekä käytännön tietoa että teoreettista tietoa (Kosunen & Mikkola 2001, 487- 488).

Kuvio 1. Opettajan käyttöteorian rakentuminen (Luukkainen 2005, 210).

Opettajan käyttöteoria muodostuu erilaisista kokonaisuuksista (Kuvio 1). Teoreettinen perehtyminen ja täydennyskoulutus luovat pohjan opettajan professionaalisuudelle. Työkokemusten ja kollegiaalisen yhteistyön reflektoinnin kautta opettaja lujittaa omaa käyttöteoriaansa. (Luukkainen 2005, 210.)

Opettajaksi kasvaminen on jatkuva prosessi. Ammatilliset taidot kehittyvät teknisestä taitamisesta oman kasvatustilafilosofian kehittämiseen. Oman persoonallisuuden kehittyminen etenee ulkoisesta jäljittelystä oman tyylin löytämiseen. Opettajan kognitiiviset prosessit kehittyvät sirpaletiedoista kohti abstraktiota ja kriittisyyttä. (Niemi 1989, 80.)

Tiedetään, että syvimmillään kasvatettava oppii kasvattajansa persoonasta. Opettaja on kokonainen ihminen ja ilmaisee itseään turvallisesti omana itsenään. Luovalla opettajalla on kyky ratkaista jännitys ammattiroolin ja persoonan välillä niin, että oman persoonan käyttö ja oma ammattiosaaminen limittyvät toisiaan täydentäväksi kokonaisuudeksi. (Lindqvist 1989, 160.) Tiedostamisen prosessissa opettajalla yhdistyvät persoonallinen, sosiaalinen ja ammatillinen kehitys, jossa kasvu yhdentyy ja lujittuu kokonaiseksi identiteetiksi (Niikko 1998, 20). Opettajan tiedostamisprosessi tiivistyy käyttöteoriaksi, joka parhaimmillaan on työtä kehittävä työote (Luukkainen 2005, 210).

2.2 Opettaminen ja oppiminen

Nykyisin oppiminen ymmärretään yksilön omakohtaisena tietojen ja taitojen korostamisena. Tietoja ja osaamista ei voida kaataa oppijan päähän. Oppija luo yksilöllisiä merkityksiä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa oppimisympäristön kanssa. Opettajan tehtävä on tukea, kannustaa ja ohjata. Hän suunnittelee oppimisympäristön ja luo oppimisen edellytykset. (Hämäläinen ym. 2002, 129 -130.)

Varsinkin ammatillisessa koulutuksessa opettajan rooli on muuttunut prosessin organisoijaksi ja ohjaajaksi. Opettaja oppii yhdessä oppilaidensa kanssa. (Huhtanen 2002, 431.) Opettaja auttaa opiskelijaa oman oppimisympäristönsä luomisessa. Opettajan tavoitteena on synnyttää opiskelijoissa halu. (Niemi & Tirri 1997, 15 - 17.) Opettajuudessa korostuu entisestään opettajan ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot (Luukkainen 2004, 126).

Oppimaan oppimisen merkitys korostuu muuttuvassa yhteiskunnassa suhteessa yksittäisiin tietoihin ja taitoihin. Yhteiskunnassa, ihmisissä ja työelämässä tapahtuvat muutokset näkyvät uusissa kvalifikaatiovaatimuksissa. (Uusitalo 2005, 43.) Tulevaisuuden am-

mattilaiselta vaaditaan taitoa tuottaa itse käsitteellisiä malleja työhön ja sen tuomiin haasteisiin (Tynjälä & Collin 2000). Hänen on oltava motivoitunut, sitoutunut ja kyettävä analysoimaan ja tulkitsemaan erilaista informaatiota (Uusitalo 2005, 45).

Konstruktiiivinen oppimiskäsitys asettaa vaatimuksensa opetusmenetelmien valinnalle. Opetuksen tavoitteissa, opetusjärjestelyjen suunnittelussa, suunnitelman toteutuksessa ja oppimisen tulosten arvioinnissa on pyrittävä ottamaan huomioon opiskelijoiden aikaisemmat kokemukset ja heidän subjektiiviset tietonsa asiasta. (Leino & Leino 1997, 44.) Konstruktiiivista oppimiskäsitystä on myös kritisoitu. Sen tuominen kaikkeen opetukseen ja oppimiseen on liian yksisilmäistä. (Syrjäläinen 2002, 97; Lehtisalo 2002, 122.)

2.3 Kollegiaalinen yhteistyö

Jokaisella oppilaitoksella on oma kulttuurinsa, joka näkyy sen toiminnassa, ajattelussa ja päätöksenteossa. Se vaikuttaa oppilaitoksen toimintaan. Kulttuuri sisältää epävirallisia ohjeita, tottumuksia, toimintatapoja ja normeja sekä henkilöiden välisiä epävirallisia suhteita. (Vulkko 2001, 34.)

Opettajan työn konkreettisimpia muutoksia on kollegiaalisen työn lisääntyminen (Luukkainen 2004, 102). Opettajan autonomisuus ja yksin toimimisen perinne ovat olleet vahva osa opettajuutta vuosikymmenten ajan (Syrjäläinen 2002, 36). Tämän päivän opettajat työstävät oppimistilanteita koskevia opetusmenetelmällisiä järjestelyjä yhdessä sekä pitävät tiiviisti yhteyttä työelämään (Annala & Heinonen 2009, 19).

Oppiva organisaatio käsite liittyy läheisesti yhteisöllisyyteen. Oppivan organisaation edellytys on positiivinen yhteisöllisyys. Positiivista yhteisöllisyyttä ilmentävät mahdollisuus tuntee yhteenkuuluvuutta, mahdollisuus yhteiseen identiteettiin, yhteisiin arvoihin, rikas ja erilaisuuden hyväksyvä kulttuuri ja sen traditiot. (Majuri 2009, 136.) Opettajatiimi paneutuu syvästi opiskelijoiden myös yksilöllisiin tarpeisiin ja vaatimuksiin (Helakorpi ym. 1996, 63).

2.4 Oppimisympäristö

Opetuksen suunnittelu ja varsinainen opetus on muuttunut siirryttäessä behavioristisesta opetustavasta konstruktivistiseen. Opettaja tasapainottelee opettajajohtoisuuden ja opiskelijakeskeisyyden välillä, kuinka paljon opetan itse ja miten paljon luotan opiskelijoiden itseohjautuvuuteen? Lisäksi opiskelijat ovat yksilöitä ja heille soveltuvat erilaiset opetustavat. (Vuorikoski 2009, 34.)

Oppimista tapahtuu muuallakin kuin luokissa ja oppilaitoksen tiloissa opettajan välittömässä ohjauksessa. Siksi motivaatio oppimiseen pitäisikin saada keskiöön. (Luukkainen 2005, 201.) Opettajalta odotetaan kehittävästä panosta oppilaitosta laajemmalle (Luukkainen 2004, 118). Opettajan pitäisi käyttää hyväksi enemmän opiskelijan ennen koulua hankittua ja koulun ulkopuolella opittuja asioita. Koulun ja opettajan tulee pitää opiskelijan kokemuksia voimavarana. (Aaltola 1991.)

Todellisessa dialogissa on kysymys rakkauden teosta oppijalle. Se edellyttää nöyryyttä, uskoa ihmiseen, toivoa ja sitoutumista kriittiseen ajatteluun. Dialoginen opettaja ja opiskelija kohtaavat tasavertaisina siten, että kumpikin on läsnä kokonaisena ihmisenä. (Freire 2005, 97 – 101.)

Opetustilanteessa läsnäolo edellyttää, että osaa jättää riittävästi ja oikealla hetkellä tilaa hiljaisuudelle. Läsnäolo vaatii opettajalta eettisesti vastuullista opiskelijan ohjaamista. Opettaja joutuu tekemään kaiken aikaa valintoja ja arviointeja, jotka vaikuttavat opiskelijoiden kasvuun ja kehittymiseen. On vaikea tietää, mikä on tärkeää ja olennaista juuri heille ja heidän tulevaisuudessaan. Eettisesti vastuullinen ohjaaminen edellyttää omien arvojen pohdintaa, ihmiskäsityksen ja kasvatusta koskevien ajatusten jatkuvaa kyseenalaistamista ja kriittistä tarkastelua. (Viskari 2009, 143.)

Opiskelijat elävät nykyään toisenlaisessa maailmassa kuin pari vuosikymmentä sitten. Ympäriellä on suunnaton virike ja tietotulva. Opettajan on enää mahdoton hallita kaikkea uutta ja ajankohtaista tietoa. Opettajalta vaaditaan vahvaa itsetuntoa hänen siirtyessään opiskelijan rinnalle oppimaan uutta. (Luukkainen 2005, 201 – 202.)

Avoimet oppimisympäristöt laajenevat luokkahuoneesta elektronisiksi ja maailmanlaajuisiksi oppimisympäristöiksi (Luukkainen 2004, 122). Perinteiset organisaatiot ovat muuttuneet. Rajat eivät ole enää selviä. Sosiaalisten verkostojen luomiseen, ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyvät taidot ovat tulossa yhä tärkeämmiksi. (Palonen ym. 2003, 14;24.) Opettaja on yhä enemmän vuorovaikutuksessa ympäröivän maailman kanssa (Luukkainen 2004, 124).

Oppilaitoksen verkostoituminen voidaan nähdä kolmella eri tasolla. Oppilaitoksessa on oma sisäinen verkostoimisensa esimerkiksi tiimiprosessit. Toiseksi oppilaitos toimii yhteistyössä oppilaitoksen välittömässä läheisyydessä olevien toimijoiden kanssa. Kolmanneksi moderni sähköiseen viestintään perustuva toiminta mahdollistaa etäverkostoitumisen. Tähän kuuluu kansainvälinen yhteistyö. (Helakorpi & Olkinuora 1997, 97.)

2.5 Opettajana kasvaminen

Opettajan on tärkeä löytää omalle opetustyölleen perusta, ydin, joka ei ole kaikkien oppien heilutettavissa. Opettajaa kehittää opetustyötään omasta elämänhistoriallisesta näkökulmastaan. Se auttaa tiedostamaan oman opettajuutensa perustan arvot ja päämäärät. (Vuorikoski 2009, 38.)

Opettajana kehittyminen on yksilöllinen ja jatkuva prosessi. Keskeistä siinä on omien kokemusten tiedostaminen ja prosessointi. (Beairisto 1996, 91 -95.) Reflektiivisesti ja tulevaisuushakuisesti suuntautunut opettaja pyrkii kehittämään työnsä sisältöä ja toimintatapoja. Hän huomioi muuttuvat toiminnot. Opettaja pyrkii oman kehittymisensä avulla vaikuttamaan opiskelijan tuloksetkaampaan kehittämiseen. (Luukkainen 2005, 199 -200.)

Omien rajojensa tunnistaminen on opettajalle tärkeää. Omaa opettajuutta arvioidaan. Mitä on riittävästi? Mitä puuttuu? Pystynkö toimimaan omien tavoitteitteni mukaisesti? Opettaja ei voi olla etäännyntynyt ja rutinoitunut, mikäli hän aikoo toimia oppilaiden ehey-

tävän kasvun tukijana. Opettajan on kasvatettava ihmisenä olemista ja jaettava sitä opiskelijoiden kanssa (Vuorikoski 2009, 38; 52). Opetus- ja oppimistilanteet ovat yhteisen oppimisen paikkoja myös opettajalle. Arkinen pedagoginen toiminta on mahdollisuus opettajan jatkuvalle ammatilliselle kasvulle. (Annala & Heinonen 2009, 19.)

2.6 Eettisyys

Opettajuuteen kuuluu eettisten valintojen tekeminen. Valinnat korostuvat kohtaamisissa sekä sisältöjen että oppimisen ohjaamismenettelyjen valinnassa. (Luukkainen 2004, 148.) Opettajan ei tule tyrkyttää omia käsityksiään opiskelijoille, vaan ohjata ja antaa heidän muokata itse omat mielipiteensä. Opiskelijan on saatava kasvaa omana itsenään. (Viskari 2009, 132.)

Koulutus valikoi yksilöitä yhteiskunnallisiin asemiin. Opettajalla on oma roolinsa tässä valikointitehtävässä. (Vuorikoski 2009, 39.) Opettajan olisi tiedostettava työnsä vaikutus tässä erottelujärjestelmässä (Bourdieu 1999).

Eettisesti ajatellen opettajalla tulee olla valmiuksia kriittiseen reflektioon (Niemi 1992, 13 -17). Opettajalla tulee olla visio tulevasta, mihin suuntaan maailma on menossa ja mitkä tekijät vaikuttavat kehityksen kulkuun (Helakorpi ym. 1996, 54 -55). Opettajan odotetaan toimivan aktiivisesti ja olevan muutoskykyinen. Katsomustavat ja uskomukset muuttuvat nopeasti. Näkyvillä on samanaikaisesti monia erilaisia näkökantoja. (Syrjälä 1998, 31 -32.) Opettajan onkin tiedostettava oma arvopohjansa. Hänen on tiedettävä, miksi toimii, kuten toimii. (Luukkainen 2004, 136.)

Reflektoiva opettaja selkiyttää luokahuonetilanteiden persoonallisen merkityksen ja muuttaa käyttäytymistään. Hän pysähtyy itsestään selvyyksien kohdalla ja ottaa vastuun omasta kehittymisestään. (Ojanen 1993, 125 -126.) Tämä merkitsee uusien näkökulmien etsimistä, kokeilua, tulosten arviointia ja uusien päätösten tekoa työn jatkamiseksi (Niemi 1992, 32 - 33).

2.7 Opettajuuden tulevaisuuden haasteet

2000-luvun ammatilliselta opettajalta vaaditaan entistä enemmän. Muutos on kaikkialla ja kaikilla tasoilla nopeaa. Opettajan työ ei välttämättä vastaa sitä, mihin opettajat ovat saaneet koulutuksen. Opettaja saattaa tuntea työssään riittämättömyyttä. Ammatillisen opettajan on hallittava opetukseen, ohjaamiseen ja oppimiseen liittyvien kysymystensä lisäksi oman alansa substanssiosaaminen. Opettajan työ kehittyy yhä vahvemmin yhteisölliseksi työksi, prosessiksi ja tulokseksi. Opettaja tarvitsee entistä enemmän organisaatio-osaamista, vuorovaikutustaitoja ja verkostoitumiseen liittyviä taitoja. Jos opettajan kuva omasta tehtävästään on ristiriidassa yhteiskunnan odotusten tai todellisuuden kanssa, opettaja on vaarassa ajautua työssään kriisiin, joka voi pahimmillaan johtaa umpikujaan. (Majuri 2009, 127 -128.)

Opetustyötä rasittavat monelta taholta tulevat odotukset. Opettaja joutuu toimimaan oppilaitoksen koulutustavoitteiden ja – käytäntöjen mukaan ja samalla kohtaamaan opiskelijoiden toiveet ja tarpeet. (Vuorikoski 2009, 37.) Koulutuksen ja oppilaitoksen ulkopuolisen yhteiskunnan yhteys on tullut aina vaan tärkeämmäksi. Opettajilta odotetaan kehittävää panostusta oppilaitosta laajemmalle. Vuorovaikutus- ja vaihdantasuhteessa ristiriidat ovat väistämättömiä. Tehokkaan informaatioverkoston tuella systeemi uudistuu voimavaraksi. (Luukkainen 2004, 117 - 118.)

3 TUTKIMUKSEN KULKU

3.1 Tutkimusongelma ja tutkimuksen kohderyhmä

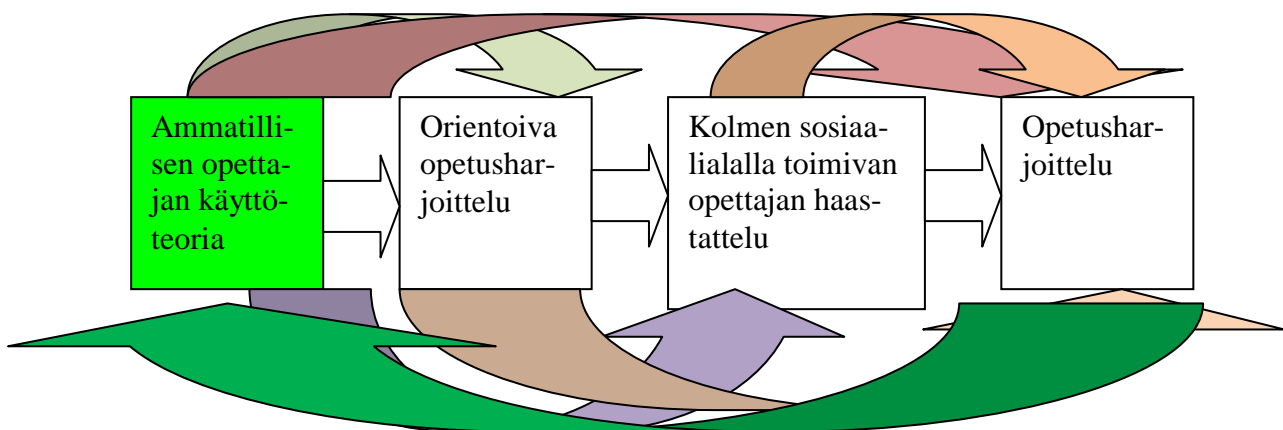
Tämä tutkimus lähti liikkeelle henkilökohtaisesta motivaatiostani. Olen toiminut pitkään sosiaaalialalla ja käytännön kokemuksesta olen tullut tietoiseksi siitä, että kullakin työllä on oma käyttöteoriansa, joka toimii työskentelyn ohjenuorana. Ammatillisen opettajan uraa haikailevana haluan syventää näkemystäni ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteoriasta. Uudella opettajalla on etsikkoaikansa. Hän menettää tuoreen näkökulman, jos

hän hyväksyy koulun omituisuudet itsestäänselvyytenä ja hyväksyy vallitsevan asiantilan. (Heikkinen 1999, 288.)

Opettajaksi kasvaminen on jatkuva prosessi. Ulkoinen jäljittely etenee oman tyylin löytymiseen. (Niemi 1989, 80.) Kullakin opettajalla on omanlaisensa käyttöteoria. Se ohjaa hänen ammatillista toimintaansa. Työkokemusten ja kollegiaalisen yhteistyön reflektoinnin kautta opettaja lujittaa omaa käyttöteoriaansa. (Luukkainen 2005, 209 - 210.)

Itselläni on sosiaaalialan koulutus ja olen toiminut pitkään alalla, joten substanssiosaamiseni tulee omasta koulutustaustastani ja työkokemukseni kautta. Tämä tutkimus toimii perustana, jonka avulla mittaan omia kehittämismahdollisuuksiani ammattikorkeakoulun opettajana. Samalla se antaa rakennusaineita muille alalle aikoville tai vasta uraansa aloittaville. Syvennän käsitystäni tämän koulutustason ammatillisesta opetuksesta. Haen vastausta kysymykseen, mikä on ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteoria sosiaaalialalla?

Suoritan opetusharjoitteluni Turun ammattikorkeakoulun Loimaan toimipisteessä. Pidän erillään orientoivan opetusharjoittelun, varsinaisen opetusharjoittelun ja haastattelut. Käyttöteoria rakentuu neljästä eri osaprosessista teorian lukemisesta, orientoivasta opetusharjoittelusta, kolmen sosiaaalialalla opettavan ammattikorkeakoulun opettajan haastattelusta ja omasta varsinaisesta opetusharjoittelustani (Kuvio 2).

Kuvio 2. Ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteorian rakentuminen sosiaaalialalla.

3.2 Osallistuva havainnointi

Perehdyttyäni teoreettiseen aineistoon tutustuin tammikuussa 2010 sosiaalialan opetukseen ja toimintaan Turun ammattikorkeakoulussa, suurimmaksi osaksi Loimaan toimipisteessä. Seurasin tunteja ja opetuksen suunnittelua sekä osallistuin erilaisiin palaveriin ja kokouksiin, jotka liittyvät opetustoimintaan. Tein muistiinpanoja ja kirjoitin oppimispäiväkirjaa.

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla heidän toimintaansa (Hirsjärvi ym. 2009, 216). Astuin ammattikorkeakoulun kulttuuriin ja maailmaan. Tavoitteenani oli päästä jakamaan kokemuksia opettajien ja oppilaiden kanssa. Minulla oli oma roolini ammatillisena opettajaopiskelijana. Havainnoinnin etu on siinä, että tutkija saa suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien ja organisaation käyttäytymisestä. (Hirsjärvi ym. 2009, 213).

Omat opetuskokemukseni alkoivat orientoivana opetuksena tammikuussa 2010. Ohjaan viisi oppimistilannetta. Oppimistilanteet ovat PBL -työskentelyä. Liitän tästä havaitut opetus- ja oppimiskokemukseni osaksi ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteoriaa. Varsinaisen opetusharjoitteluni suoritin ajalla 29.03.2010 – 21.04.2010.

3.3 Teemahaastattelu

Orientoivan opetusharjoittelun ja varsinaisen harjoittelun välissä haastattelin kolmea Turun ammattikorkeakoulussa Turun toimipisteessä toimivaa sosiaalialan opettajaa. Haastattelun avulla pyrin saamaan mahdollisimman luotettavia ja päteviä tietoja (Hirsjärvi ym. 2009, 207). Tavoitteenani oli saada selville, mikä on näiden opettajien käyttöteoria. Haastattelut olivat teemahaastatteluja (LIITE 1). Luvan haastatteluun sain Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koululutuspäälliköltä.

Laitoin sähköpostitse pyynnöt haastatteluun seitsemälle ammattikorkeakoulun opettajalle. Yksi opettajista ei halunnut osallistua haastatteluun, kaksi ei vastannut lainkaan. Nel-

jä opettajista oli halukas osallistumaan haastatteluun. Asettamani aikarajan puitteissa vain kolmella opettajalla oli mahdollisuus osallistua haastatteluun. Runsaan kolmen viikon mittaisella orientoivalla harjoittelujaksolla olin saanut jo kattavaa tietoa sosiaaalialalla toimivien ammattikorkeakoulun opettajien toimintatavoista. Näin haastattelun toimivatkin minulle reflektiopintana aikaisemmille kokemuksilleni ja havainnoilleni sekä lukemalleni teorialle. Varsinainen opetusharjoittelu antoi minulle lisää rakennusaineksia käyttöteorian hahmottumiseen. Litteroin haastattelut välittömästi haastattelutilanteiden jälkeen, kun haastattelut olivat vielä tuoreessa muistissa.

Teemahaastattelun kohdensin tiettyihin teemoihin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 42 – 48), jotka nousivat Olli Luukkaisen väitöskirjasta (2004). Nämä teemat olivat opettaminen ja oppiminen, kollegiaalisuus, oppimisympäristö, opettajana kasvaminen, eettisyys ja opettajan tulevaisuuden haasteet. Teemahaastattelun merkitykset syntyvät aidossa vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47 – 48.) Teemahaastatteluista kertyi 20 sivua litteroitua tekstiä, kirjoitettuna 12 Times Rowen fontilla ja puolellatoista rivivälillä.

3.4 Tutkijan rooli ja tutkimuksen luotettavuus

Suoritin opetusharjoitteluni Turun ammattikorkeakoulussa Loimaan yksikössä ja tämän vuoksi haastattelin Turun ammattikorkeakoulun Turun yksikön sosiaaalialan opettajia. Näin pidän opetusharjoitteluni ja haastattelut erillään. Kummatkin yksiköt kuuluvat Turun ammattikorkeakoulun hyvinvointipalvelujen koulutuskokonaisuuteen. Loimaan yksikkö on pienyksikkö, kun taas Turun yksikkö on suurempi laitos. Tämä vaikuttaa jonkin verran opetukseen, opettajien kollegiaaliseen yhteistyöhön sekä opettajien ja opiskelijoiden väliseen yhteistyöhön.

Tutkimus on reliaabeli, se tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Tutkimus ei anna sattumanvaraisia tuloksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Tekemäni tutkimus on toistettavissa teemahaastattelun osalta. Orientoivassa opetusharjoittelussa ja varsinaisessa opetusharjoittelussa saamani kokemustieto on henkilökohtainen ja omaan tietotaito osaamiseksi peilattu.

Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä mitä on tarkoituskin mitata (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada selville, mikä on ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteoria sosiaalialalla. Teemat on nostettu Olli Luukkaisen väitöskirjasta (2004). Mittareina on haastateltavien opettajien tietotaitokokemus sekä oma havainnoimani ja kokemani tieto.

4 TULOSTEN TARKASTELU - AMMATTIKORKEAKOULUN OPETTAJAN KÄYTTÖTEORIA

4.1 Opettaminen ja oppiminen

Opettajan tehtävä on tukea, kannustaa ja ohjata (Hämäläinen ym. 2002, 129 – 130). Opettajan rooli on nykyisin enemmänkin valmentajan rooli. Hänen tehtävänä on ohjata opiskelija itse havaitsemaan. Opettaja motivoi opiskelijaa pohtimaan asioiden eri puolia. Opiskelijalla on itsellä vastuu oman opiskelunsa etenemisestä. Opettaja on saatavilla, antaa tukea ja ohjeita, kun niitä tarvitaan.

Opettaja tekee mahdolliseksi erilaisten opiskelijoiden oppimisprosessin, ”*opiskelijoita ohjataan eteenpäin*”. Opiskelijalle annetaan mahdollisuus itse löytää tarvittava tieto. Opettaja tukee opiskelijan oppimisprosessia ja tarvittaessa ohjaa oikeaan suuntaan, ”*opiskelijoita ohjataan kysymyksillä eteenpäin*”. Opiskelijalla on tilaa kasvaa. Hänellä on mahdollisuus tehdä virheitä ja yrittää.

Opettajuudessa korostuu entisestään opettajan ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot (Luukkainen 2004, 126). Opettaja ja opiskelijat toimivat dialogisessa suhteessa. Molemmat sekä opiskelija että opettaja oppivat tässä suhteessa. Opettamisen taitoihin kuuluu kuunteleminen. Opettajan on oltava tilanteen tasalla ja ohjattava oikeaan suuntaan. Hän pohtii: Mikä onkaan oikea suunta missäkin asiassa tai tilanteessa? Tähän liittyy myös tilan antaminen opiskelijoille. Opettajan on siedettävä hiljaisuutta ja annettava aikaa opiskelijan omalle kehitykselle.

Opiskelijakeskeinen opetus antaa opiskelijalle mahdollisuuden kokeilla ja erehtyä. Opettaja mittaa ja puntaroi, milloin puuttua ja mihin? Kuinka paljon on annettava selkeitä ohjeita ja neuvoja? Missä kohtaa menee opettajakeskeisen ja opiskelijakeskeisen opetuksen raja?

Tämän päivän opiskelija on vaativa. *”Elämä on pirstaloitunut”*. Opiskelijat käyvät työssä opiskelun rinnalla, opiskelu ei olekaan välttämättä *”se ykkösjuttu”*. Opiskelijat vaativat opettajalta tarkkoja tietoja ja tietyssä ajassa. Työssäkäynti ja opiskeluajan aikalut eivät kestä muutoksia. Nykypäivän opettajalla on kuitenkin monen ryhmän oppimisprosessi menossa yhtäaikaisesti. *”Me ei olla isona resurssina jonkun ryhmän kanssa.”*

4.2 Kollegiaalinen yhteistyö

Opettajat työskentelevät tiimeissä, suunnittelevat ja jakavat toteutuksia. Porukalla seurataan myös opetus- ja oppimisprosessien etenemistä. Yksi opettajista ottaa vastuun opintojaksosta, toiset osallistuvat toiminnan edellyttämällä, aikaisemmin sovitulla tavalla opetukseen ja ryhmä- sekä yksilötehtävien vetämiseen ja ohjaamiseen. Myös arvioinnista keskustellaan yhdessä ja tehtävien sekä tenttien vastaanottaminen jaetaan.

Positiivista yhteisöllisyyttä ilmentävät mahdollisuus tuntea yhteenkuuluvuutta, mahdollisuus yhteiseen identiteettiin, yhteisiin arvoihin, rikas ja erilaisuuden hyväksyvä kulttuuri ja sen traditiot (Majuri 2009, 136). Opettajat kokevat yhdessä tekemisen tärkeäksi. Sillä on merkitystä opettajan ammatilliselle kehitykselle. Hyvässä porukassa voi peilata osaamistaan. Rakentavat keskustelut ja yhdessä jaetut kokemukset vievät opettajan osaamista ja kehitystä eteenpäin. Erilaisuus koetaan rikkautena ja kehitystä eteenpäin vievänä voimavarana. Olin positiivisesti yllätynyt siitä, miten opettajat eivät pidä työtään ja osaamistaan itsestään selvyytenä vaan arvioivat ja ovat valmiita kehittämään sitä jatkuvasti. Opettajat vaihtavat tietoa toistensa kanssa kuulemistaan uusista tutkimuksista ja koulutuksista.

Opettajat kertoivat, että aikaisemmin heillä oli enemmän resursseja käyttävään yhteisopetuksen pitämiseen. Yhteisopetus palvelisi niin oppilaita kuin opettajiakin. Opetusryhmissä tapahtuu paljon erilaisia asioita, silloin olisi paikallaan olla useampi silmäpari havainnoimassa tilanteita. Yksittäisenä opettajana ymmärtäisi asioita eri tavalla ja monelta eri kantilta. Kullakin opettajalla on omat erilaiset taustansa, jotka he tuovat opetustilanteisiin.

Opettajien yhteistoiminnallinen opetus ohjaisi opiskelijoita parempiin oppimistuloksiin. Opetustyön pirstaleisuus tekee valitettavasti yhteissuunnittelusta tällä hetkellä liian mekaanisen. Yhteiselle suunnittelulle pitäisi olla nykyistä enemmän aikaa ja tilaa.

Orientoivan opetusharjoittelun kuluessa sain olla mukana monessa eri yhteissuunnittelupalaverissa ja koin sen tärkeäksi osaksi laadukasta opetusta. Erilaisista ryhmätilanteista keskusteltiin yhdessä ja mietittiin ratkaisuvaihtoehtoja tilanteiden eteenpäin työstimiseksi. Opettajat pohtivat yhdessä linjauksia poissaoloihin, arviointiin ja ohjauksen muuttamiseen. Koin, että ainakin omassa harjoittelupaikassani opiskelijoiden hyvinvoinnista pidettiin huolta ja jokaisen opiskelijan yksilöllisestä kehityksestä välitettiin.

4.3 Oppimisympäristö

Oppimisympäristö muuttuu erilaisten yhteistyökuvioiden mukaan. Opettaja työskentelee hyvin monenlaisissa kuvioissa, esimerkiksi työskennellään oppilaiden kanssa, työelämän edustajien kanssa ja eri oppilaitosten kanssa sekä tehdään kansainvälistä yhteistyötä. Sosiaalisten verkostojen luomiseen, ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyvät taidot ovat tulossa yhä tärkeämmiksi (Palonen ym. 2003, 14;24). Erilaiset projektit, opiskelijoiden harjoitusten ohjaamiset ja erilaiset kehittämistyöt vievät opettajan ja opiskelijan työelämän edustajien kanssa yhteistyöhön ja yhteiskehittelyyn.

Opiskelijat ovat yksilöitä, heille soveltuvat erilaiset opetustavat (Vuorikoski 2009, 34). Tässä on aina parantamisen varaa, että opettaja osaa ohjata opiskelijaa oikeaan suun-

taan. Ammattikorkeakoulussa sosiaaalialalla opiskelijalla on mahdollista valita joissakin opintojaksoissa joko lähiopetus tai itsenäiset opinnot.

Opettamallani lastensuojelu- ja perhetyöjaksolla puolet opiskelijoista valitsi itsenäisen opiskeluvaihtoehdon. Me jaksoa opettavat opettajat kävimme keskustelua siitä, onko oikein, että nuorisopuolen opiskelijat tällä jaksolla saavat valita itsenäisen vaihtoehdon. Opintojakso on vaativa ja suoraan lukiosta tulleella opiskelijalla ei välttämättä ole tarpeeksi laajaa elämäkokemusta tämän jakson itsenäiseen suorittamiseen.

Opettajilla oli viime vuodesta kokemus siitä, että suuri osa oppilaista joutuu täydentämään itsenäisiä tehtäviä. Kävimme rakentavaa keskustelua siitä, onko se opettavaa tehdä tehtäviä moneen kertaan. Turhautuvatko opiskelijat sen sijaan että motivoituisivat myöhemmin hakemaan lisää tietoa? Oppilaitoksen sosiaaalialan opettajat keskustelevat tästä vielä uudemman kerran. Poistetaanko nuorisoasteen sosionomiopiskelijoilta tulevaisuudessa itsenäinen vaihtoehto?

Ammattikorkeakoulun opiskelijat ovat eri-ikäisiä, erilaisen elämän- ja työkokemuksen omaavia yksilöitä. Nykyisen elämänikäisen oppimisen aikakautena moni jo pitkäänkin työelämässä ollut henkilö vaihtaa alaa tai täydentää aikaisempaa koulutusta. Opettajan on hyvä huomioida aikaisemmat kokemukset voimavarana (Aaltola 1991).

Ammattikorkeakoulussa käytettävä PBL toimii hyvin siinä, että opiskelijat saavat itse hakea ja löytää tarvitsemansa tiedon. Ryhmäkeskusteluissa esimerkiksi toinen opiskelija jakaa kokemustaan ja toinen opiskelija tuo mukaan tilanteeseen ennakkoluulottomuuttaan. Opettaja oppii näistä asioista ja tilanteista opiskelijan tavoin.

Kansainvälinen toiminta on vakiinnuttanut asemansa ammattikorkeakoulun opetuksessa ja kehittämistyössä. Turun ammattikorkeakoulussa on erilaisia koulutusohjelmia, joihin osallistuvat niin muista maista vaihdossa olevat opiskelijat kuin ammattikorkeakoulun omat opiskelijat. Turun hyvinvointipalvelujen sisällä, johon sosiaaalialan opetus kuuluu, eri opetusohjelmien opettajat suunnittelevat keskenään sopivia opetuskokonaisuuksia, jotka hyödyttävät myös muista maista vaihdossa tulevia opiskelijoita.

Ammattikorkeakoulun opiskelijoilla on mahdollisuus lähteä vaihtoon opiskelemaan ja tutustumaan erilaisiin kulttuureihin. Turun ammattikorkeakoulun kansainvälisen yhteistyön painopistealueita ovat Itämeren alue ja muu Eurooppa. Yhteistyökumppaneita on myös Aasiassa, Amerikassa ja Afrikassa.

Minulla oli mahdollisuus osallistua Turun ammattikorkeakoulun Loimaan toimipisteen opiskelijoille järjestettävän kansainvälisen päivän suunnitteluun ja toteutukseen. Päivä oli järjestetty lähinnä ensimmäisen vuoden ammattikorkeakouluopiskelijoille. Vaihdoissa olleet niin Turun ammattikorkeakoulun omat opiskelijat kuin vaihdossa olevat ulkomaiset opiskelijat kertoivat opiskelijavaihdosta saamistaan oppimiskokemuksista. Päivän tavoitteena oli houkutella ensimmäisen vuoden opiskelijoita opiskelijavaihtoon.

4.4 Opettajaksi kasvaminen

Opettaja on eräänlainen moniottelija. Hänen onkin hyvä miettiä aika-ajoin oma kehittämisensä tapaa, lähtekö hän kehittämään vahvuuksiaan vai poistamaan heikkouksiaan. Opettajana kehittyminen on yksilöllinen ja jatkuva prosessi. Keskeistä siinä on omien kokemusten tiedostaminen ja prosessointi. (Beairisto 1996, 91 -95.)

Opettajien motivaatio kehittää omaa työtään ja uteliaisuus erilaisille asioille ovat tärkeitä asioita, jottei opetus rutinoitu. Opiskelijat tulevat ammatilliseen koulutukseen motivoituneena ja tämä imaisee opettajankin mukaansa kehittämiseen. Opiskelijat pitävät opettajan elävänä.

Lähes jokaisella opettajalla on kaiken aikaa omia kouluttautumisprosessejaan menossa. Aika vaan on opettajalla rajana, hän joutuu toisinaan miettimään mistä mielenkiintoisesta kehittämisestä karsii. Opettaja kehittyy niinkin, että on mieli avoimena ja vastaanottavainen. Opettajana kehittyminen on kullekin oma yksilöllinen ja jatkuva prosessinsa.

4.5 Eettisyys

Opettaja on eräänlainen tulevaisuuden portinvartija. Hän turvaa tulevaisuuden asiakkaille laadulliset palvelut ja kunnioittavan kohtelun. Opettaja tuo erilaisia näkemyksiä opiskelijoille esille laidasta laitaan punnittavaksi. Hän rakentaa opiskelijoille sellaisen oppimisympäristön, jossa he joutuvat pohtimaan erilaisten vaihtoehtojen merkityseroja ja näin muodostamaan vähitellen oman käsityksensä asioista ja tilanteista.

Opiskelu pohjautuu nykyisin enimmäkseen konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Opettaja esittelee ja antaa viitteitä pohdinnalle. Sen jälkeen opiskelija tekee valintaa ja muodostaa oman konstruktion asiasta. Opettaja ei tuo asiasta esille ehdotonta totuutta.

Opettaja on aina auktoriteettiasemassa opiskelijoihin nähden ja siksi hänen onkin tiedostettava valtansa. Miten opettaja tuo asioita opiskelijoille käsiteltäväksi, milloin on paras ja otollisin hetki tuoda mitään asioita opiskelijoille esille? Opettaja seuraa jokaisen opiskelijan yksilöllistä kehitystä ja erilaisia ryhmäprosesseja.

Dialogisen suhteen saaminen opiskelijoihin on tärkeää. Se poistaa oppimisen esteet. On tärkeää, että opiskelijat saavat olla aitoja ja tehdä oman oppimisensa kannalta riittävän paljon virheitä. Opettaja on tarvittaessa tukena ja ohjaa eteenpäin.

4.6 Opettajan tulevaisuuden haasteet

Opetustyötä rasittavat monelta taholta tulevat odotukset; oppilaitoksen koulutustavoitteet, koulutuskäytännöt, opiskelijoiden toiveet ja tarpeet (Vuorikoski 2009, 37). Opettajan on siedettävä keskeneräisyyttä. Asiat muuttuvat koko ajan, jotkut asiat hitaammin ja jotkut asiat nopeammin. *”Et täytyy olla valmiutta ja sietää semmosta omaa riittämättömyyden tunnetta.”*

Opiskelijoiden muutosvastarinta on opettajan ammatilliselle kasvulle hyväksi. Silloin opettaja joutuu perustelemaan omaa kantaansa. Opettajan on oltava joustava. Hänen on

kyettävä kohtamaan erilaisia asioita ja erilaisia ihmisiä. ”Jokainen on ainutlaatuinen persoona.” ”Se on aika mainio semmonen Pikku Myy.”

Jaksaminen mietityttää ikääntyvää opettajaa. Tekniset asiat tuovat omat haasteensa. Joskus pienikin asia odottaa hoitamistaan, kun netti ei toimikaan. Tulevaisuuden haasteista huolimatta ”Onhan tää hulppeeta työtä”.

4.7 Käyttöteoria

Opettajan käyttöteoria ohjaa opettajan ammatillista toimintaa. Opettaja muokkaa ja kehittää omaa opettajuuttaan reflektoinnin keinoin. Työkokemusten ja kollegiaalisen yhteistyön kautta opettaja lujittaa omaa käyttöteoriaansa. (Luukkainen 2005, 209- 210.)

Lukemani teoriakirjallisuuden, orientoivan opetusharjoittelun, tekemieni haastattelujen ja oman opetusharjoitteluni perustella muodostin ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteorian (Kuvio 3).

Sain itse kokea sen, että opettajan ammatillinen kasvaminen tapahtuu hyvässä rakentavassa kollegiaalisessa yhteistyössä. Opettajat seuraavat opetus- ja oppimisprosessin etenemistä yhdessä. Positiivinen yhteisöllisyys toimii peilauspintana ja ammatillista kehitystä eteenpäin vievänä voimavarana.

Opiskelijoiden muutosvastarinta on aina hyväksi. Opettajan on osattava kohdata rakentavalla tavalla ”Pikku Myyt”. Rakentava ja eri puolia etsivä dialoginen keskustelu vie molempien, opiskelijan ja opettajan, kehitystä ja kasvua eteenpäin.

Muutos on ammatillisen opettajan työssä jatkuvaa, yhtä jatkuvaa kuin se on muussakin työelämässä. Ammatillisen opettajan on kuitenkin nähtävä vähän kauemmaksi ja ennakoitava tulevaisuuden tilanteita. Hänen on esitettävä erilaisia vaihtoehtoja opiskelijoille ajateltavaksi ja eteenpäin työstettäväksi.

Tulevaisuuden portinvartijana opettaja pohtii asioiden merkityksiä. Minkä asian esiin ottaminen on juuri tietylle opiskelijaryhmälle tärkeää? Minkälaisen opetustilanteen tai oppimisympäristön rakennan juuri tälle ryhmälle? Mitä eri näkökulmia asetan näkyville pohdittavaksi? Miten paljon erilaisia vaihtoehtoja esitänkään? Miten lisään motivaatiota ja oppimisen nälkää sopivin annoksin?

Parhaaseen tulokseen pääsee asteittain, tavoitteellisesti ja johdonmukaisesti työskennellen. Luovuus on tärkeä mauste ammattikorkeakoulun opettajan työssä. Opettajan on uskallettava kokeilla erilaisia vaihtoehtoja. Hänen on varauduttava muutoksiin ja oltava sopivalla tavalla joustava. Ammattikorkeakoulun opettaja tasapainottelee luovasti tieteen ja taiteen välillä. Lisäksi läsnä on tietoisuus konkreettisista käytännön toiminnasta.

Ammattikorkeakoulun opettajan työ on muutosten hallintaa. Yhdellä opettajalla on me-
nossa samanaikaisesti monta eri prosessia eritasoisilla ryhmillä ja erilaisissa kehittämis-
työryhmissä. Hän sukkuloi näissä kaikissa omia resurssejaan sopivasti jakaen.

Ammattikorkeakoulun opettaja on kiinnostunut työstään ja sen kehittämisestä. Opiskeli-
jat pitävät hänet elävänä ja toimintakykyisenä. Opiskelijoiden innostus ja tiedonjano saa
opettajankin suuntamaan tiedon haussa ja omassa ammatillisessa kasvussa eteenpäin.

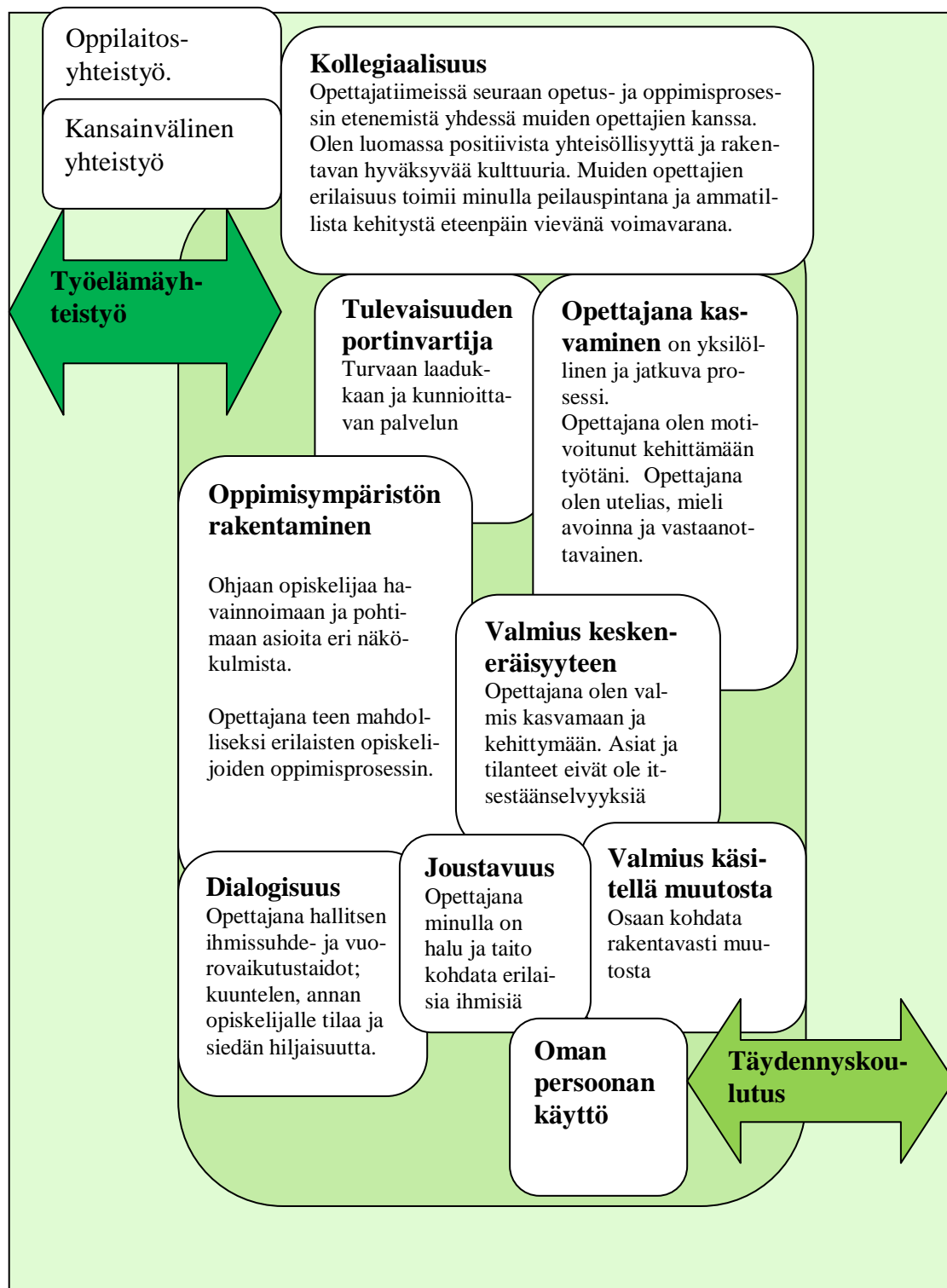
Tiivistäen näen ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteorian seuraavanlaisena:

*Ammattikorkeakoulun opettaja työskentelee omalla persoonallisella tyylillään. Tietotai-
to tulee hänen omasta tiedeperustastaan ja työelämäkokemuksestaan. Rakentava kol-
legiaalinen yhteistyö toimii opettajilla hyvänä peilauspintana ammatilliselle kasvulle.*

*Tulevaisuuden portinvartijana ammattikorkeakoulun opettaja ohjaa opiskelijoita ha-
vainnoimaan ja pohtimaan asioita eri näkökulmista. Opettaja hallitsee ihmissuhde- ja
vuorovaikutustaidot. Hänellä on tietotaito kohdata erilaiset opiskelijat yksilöinä tukien
kunkin omaa yksilöllistä että ryhmäkehitysprosessia. Hän suhtautuu rakentavasti muu-
tokseen, ei pidä asioita itsestään selvyutenä ja on motivoitunut kehittämään itseään.*

*Ammattikorkeakoulun opettaja tiedostaa oppilaitosyhteistyön, työelämäyhteistyön ja
kansainvälisen yhteistyön merkityksen tärkeänä osana ammattikorkeakoulun laatutyös-*

kentelyä. Yhdellä opettajalla on menossa samanaikaisesti monta eri prosessia erilaisissa kehittämistyöryhmissä. Hän sukkuloi näissä kaikissa omia resurssejaan sopivasti ja kaen.

Kuvio 3. Ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteoria sosiaalialalla.

5 POHDINTA

Tarkoitukseni oli löytää vastaus kysymykseen, mikä on ammattikorkeakoulun opettajan käyttöteoria sosiaaalialalla? Olli Luukkaisen väitöskirjasta (2004) löytyvät teemat toimivat rakenteina, joiden ympärille lähdin kokoamaan aineistoa. Tämä oli samanaikaisesti tutkimusmatka omaan kasvuuni ammatilliseksi opettajaksi.

Ammattikorkeakoulun opettaja osoittautuu innokkaaksi omalla persoonallaan työtä tekeväksi toimijaksi. Hän on helposti lähestyttävä asiantuntija, joka on tarvittaessa läsnä ja tietoisesti välillä tavoittamattomissa. Kullakin opettajalla on oma tiedetaustansa, joka yhdistyy rakentavassa kollegiaalisessa yhteistyössä jaetuksi tietotaidoksi, josta hyötyvät niin opettajat kuin opiskelijat.

Opettajat pyrkivät luomaan opiskelijoille parhaan mahdollisen oppimisympäristön. Jokainen opiskelijaryhmä on oma yksilöllinen kokonaisuutensa, joka sisältää yhtä monta yksilöllistä tapaa oppia ja opiskella kuin siinä on jäseniä. Kukin opiskelijaryhmä on osiensa summa, kullakin ryhmällä on oma erilainen määrä osaamista ja tietoa käytettävään opetustilanteissa. Opettaja ohjaa ja peilaa opettamistaan kunkin ryhmän oppimis- ja ryhmäprosessiin.

Kukin opetusryhmä ja jokainen opiskelija on opettajalle haaste ja mahdollisuus. Opettajan on kuunneltava, nähtävä, keskusteltava ja oltava läsnä niin ryhmälle kuin jokaiselle sen jäsenellekin. Opettaja kehittyy ryhmän vaatimusten mukana. Tämä kaikki pitää opettajan elävänä. Hänelle tarjoutuu mahdollisuus kasvaa ja kehittyä. Näin hän pysyy ajan hermolla. Hän on läsnä tässä ja nyt suunnaten katseensa tulevaisuuteen.

Opettajan rooli tulevaisuuden portinvartijana on vastuullinen ja eettisyyttä koetteleva. Hänen on osattava valita sanansa ja tekonsa. Opettajan on pohdittava, mitä ja miten kunkin ryhmän kanssa mitäkin asiaa painottaa tai ottaa esille. Jokaisessa tilanteessa on läsnä myös aina kunkin opintojakson opiskelijoiden oma tietotaito. Jokainen ryhmä kehittyy omaa tahtiaan ja opettajan on kyettävä seuraamaan kunkin opiskelijaryhmän kunkin jäsenen sen hetkistä osaamistasoa.

Kollegiaalisuus on tärkeä osa ammatillisen opettajan työtä. Opetuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi puntaroidaan yhdessä. Tämä edellyttää rakentavaa yhteistyötä, joka on myös kasvualusta kunkin opettajan omalle ammatilliselle kasvulle, joka kehittyy opiskelijoiden hyödyksi.

Ammatillisen opettajan työ on muuttunut pirstaleiseksi. Yksi opettaja on mukana monen eritasoisen opiskelijaryhmän opetuksessa. Tämä on haaste opetuksen rakentamiselle ja opettajien kollegiaaliselle yhteistyölle. Yhteisopetuksesta hyötyisivät niin opettajat kuin opiskelijatkin. Havainnoimani perusteella pienemmässä yksikössä yhteisopetus on paremmin toteutettavissa kuin isossa yksikössä. Valitettavasti ammattikorkeakouluissa ollaan menossa aina vaan suurempiin yksiköihin.

Opettajat ovat siirtyneet opiskelijoiden rinnalle oppimaan. Opettajilla on kuitenkin auktoriteetivalta opiskelijoihin ja opettajien onkin syytä miettiä miten tätä valtaansa käyttävät. Dialogisuus luo mahdollisuuden hyvälle oppimiselle ja molempien osapuolien niin opiskelijoiden kuin opettajienkin kasvulle.

Uudet erilaiset ohjelmat ja virtuaalimaailma lisääntyvät opettajan työssä. Toisille opettajille se on suurempi haaste kuin toisille. Myös isot organisaatiokokonaisuudet haastavat opetustyön. Tulevaisuudessa opetusyksiköt laajenevat ja se tuo omat haasteensa opettamiselle ja kollegiaaliselle yhteistyölle. Ammatillinen opettaja kohtaa muutokset rakentavasti. Sopiva muutosvastarinta kasvattaa niin organisaatiota, muita opettajia kuin omaa ammatillisuutta.

Työelämän kanssa tehtävä yhteistyö kehittyy ja muotoutuu aikakauden mukaiseksi. Opiskelijat tekevät erilaisia projekteja työpaikoilla autenttisissa ympäristöissä työharjoittelun lisäksi. Opetus siirtyy ulos luokkahuoneista.

Ammattikorkeakoulun käyttöteorian rakentaminen ohjasi mukavasti omaa kasvuprosessiani kohti ammatillista opettajuutta. Uskon sen antavan hyvän suunnan omalle ammatilliselle kasvulleni. Tavoitteenani on pitää se käynnissä, elävänä ja herkkänä.

Minulla oli onni opiskella ja harjoitella opettajuutta ymmärtäväisessä työyhteisössä. Minulle jäi kuva omasta alastaan pitävistä ja kehittävästä opettajista. Kaikista muutos-
paineista ja työn pirstaleisuudesta huolimatta tasapainoisuus ja läsnäolo johtaa opiskelua ja oppilaita kohti laadukkaampaa tulevaisuutta. *”Et viehättävä ammatti se on”*. Tämä antaa itselleni motivaatiota jatkaa valitsemallani tiellä.

Olen omaksunut konstruktivistisen oppimiskäsityksen, hukkaamatta kuitenkaan tietä-
mistä muistakaan suuntauksista. Oppiminen muodostuu niin monenlaisista asioista. Viime kädessä se on kiinni siitä kyseistä ryhmästä, sen jäsenistä, heidän yksilöllises-
tä osaamisestaan, kiinnostuksestaan, halustaan hakea ja ottaa vastaan erilaisia vaihtoehtoisia tietoja ja taitoja.

Opettaja kasvaa opiskelijoiden rinnalla tässä ja nyt suunnaten katseensa tulevaisuuteen. Opettaja kohtaa ammatillisen kasvun ja kehityksen matkallaan monia erilaisia prosesseja ja välitappeja. Kullakin opettajalla on oma tarinansa. Itse jatkan omaa kasvunmatkaani tietoisena siitä, että ei ole yhtä oikeaa tapaa opettaa ja aina oppii uutta käyttökelpoista.

*”Jätä jotain pientä ja kevyttä
kasvamaan järkyttävän suureksi.*

*Jätä niin paljon itsestäsi
ettet enää koskaan
ole kokonainen ilman sitä.”*

Tommy Taberman

LÄHTEET

Aaltola, J. 1991. Ei koulua vaan elämää varten. Uusia ulottuvuuksia kasvatukseen ja opettajakoulutukseen. Teoksessa Kiviniemi, K. (toim.). Kahdeksan näkökulmaa opettajan koulutuksen kehittämiseen. Chydenius – Instituutin tutkimuksia 2/1991. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Annala, J. & Heinonen, P. 2009. Yhteistoiminnallisuus opettajan työssä. Teoksessa Helander, J. (toim.). 2009. Ammatillisen opettajan käsikirja. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Beairisto, B. 1996. Professional Growth and Development. What is it and how do we know if it's working? Teoksessa Ruohotie, P. & Grimmel, P. (eds.) Professional Growth and Sevelopment, Direction, Delivery and Dilemmas. University of Tampere and Simon Fraser University.

Bourdieu, P. 1999. Vastatuulet: ohjeita uusliberalismin vastaiseen taisteluun. Helsinki: Otava.

Eteläpelto, A. & Tynjälä, P. (toim.). 1999. Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Porvoo: WSOY.

Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogikka. Toim. T. Tomperi. Tampere: Vastapaino.

Heikkinen, H. 1999. Opettajan asiantuntijuus narratiivisena identiteettinä. Teoksessa Eteläpelto, A. & Tynjälä, P. (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Porvoo: WSOY.

Helakorpi, S., Juuti, P. & Niemi, H. 1996. Tiimiorganisoitu koulu. Opetus 2000. Porvoo: WSOY.

Helakorpi, S. & Olkinuora, A. 1997. Asiantuntijuutta oppimassa: ammattikorkeapedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Helander, J. (toim.). 2009. Ammatillisen opettajan käsikirja. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huhtanen, K. 2002. Opettajaprofessio näkökulma erityisopettajuuteen peruskoulussa. *Kasvatus* 4/2002. 427 – 437.

Hämäläinen, K., Taipale, A., Salonen, M., Nieminen, T. & Ahonen, I. 2002. Oppilaitoksen johtaminen. Helsinki: WSOY.

Kiviniemi, K. (toim.). Kahdeksan näkökulmaa opettajan koulutuksen kehittämiseen. Jyväskylän yliopisto, Chydenius –Instituutin tutkimuksia 2/1991.

Kosunen, T. & Mikkola, A. 2001. Opettajankoulutuksen tavoitteet ja haasteet. *Kasvatus* 32 (5), 478 - 492.

Lehtisalo, L. 2002. Tieto, oppiminen, sivistys; avauksia ihmisen vuosisataan. Helsinki: WSOY.

Leino, A-L. & Leino, J.1997. Opettaminen ammattina. Helsinki: Kirjayhtymä.

Lindqvist, M. 1989. Ihmisenä ja ammatissa kasvaminen. Teoksessa Ojanen, S. (toim.). Akateeminen opettaja. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Täydennyskoulutusjulkaisuja n:o 4.

Luukkainen, O. 2004. Opettajuus: ajassa elämistä vai suunnan näyttämistä? Akateeminen väitöskirja. Kasvatustieteiden laitos. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Luukkainen, O. 2005. Opettajan matkakirja tulevaan. *Opetus 2000*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Majuri, M. 2009. Työssäoppiminen. Teoksessa Helander, J. (toim.). 2009. Ammatillisen opettajan käsikirja. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Niemi, H. 1989. Mitä on opettajan ammatillinen kehittyminen? Teoksessa S.Ojanen (toim.) Akateeminen opettaja. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Täydennyskoulutusjulkaisuja 4.

Niemi, H. 1992. Opettajien ammatillinen kehitys. Osa 1: Tieteellinen tutkielma opinnoissa, opettajana kehittyminen ja tulevaisuus. Tutkimusprojektin teoreettinen viitekehys ja empiirisiä tuloksia opettajien ammatillisesta kehittymisestä. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 87/1992.

Niemi, H. (toim.). 1998. Opettaja modernin murroksessa. *Opetus 2000*. Jyväskylä: WSOY.

Niemi, H. & Tirri, K.1997. Valmiudet opettajan ammattiin opettajien ja opettajien kouluttajien arviointina. Tampereen Yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja A10/1997.

Niikko, A. 1998. Opettajaksi kehittyminen ulkoisena ja sisäisenä prosessina. Näkökulma vaihe-, oppimis- ja sosiaalisiin teorioihin. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 71. Joensuu: Joensuun Yliopisto.

Ojanen, S. (toim.). 1989. Akateeminen opettaja. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Täydennyskoulutusjulkaisuja n:o 4.

Ojanen, S. 1993. Tieteen ja tutkimuksen merkitys opettajan ammatillisessa kehityksessä. Teoksessa Ojanen, S. (toim.). Tutkiva opettaja. Helsingin yliopiston Lahden Tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisusarja. Opetusmateriaaleja. 21.

Palonen, T., Hakkarainen, K., Talvitie, J. & Lehtinen, E. 2003. Heikot ja vahvat verkostodokset tiimiorganisaatiossa – esimerkiksi telealan yritys ympäristö. Aikuiskasvatus 1/2003, 14 – 27.

Syrjälä, L. 1998. Onko koulun kello myöhässä? Teoksessa Niemi, H. (toim.). Opettaja modernin murroksessa. Opetus 2000. Jyväskylä: WSOY.

Syrjäläinen, E. 2002. Eikö opettaja saisi jo opettaa? Koulun kehittämisen paradoksi ja opettajan työuupumus. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja 25/2002.

Tynjälä, P. & Collin, K. 2000. Koulutuksen ja työelämän yhteistyö – pedagogisia näkökulmia. Aikuiskasvatustieteen aikakauslehti numero 4/2000.

Uusitalo, I. 2005. Työ tekijäänsä opettaa – sosionomi (AMK) asiantuntijavalmiuksia oppimassa. Turun ammattikorkeakoulun julkaisuja 17. Turku: Turun kaupungin painatuskeskus.

Viskari, S. Rakkaudesta pedagogikkaan. Teoksessa Vuorikoski, M. & Törmä, T. (toim.). 2009. Opettaja peilissä. Katse ammatilliseen kasvuun. 1. -3. painos. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Vulkko, E. 2001. Opettajayhteisön kokema päätöksenteko kouluorganisaatiossa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja n:o 66.

Vuorikoski, M. 2009. Kyseenalaistamisen ylistys. Teoksessa Vuorikoski, M. & Törmä, T. (toim.). Opettaja peilissä. Katse ammatilliseen kasvuun. 1. -3. painos. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Vuorikoski, M. & Törmä, T. (toim.). 2009. Opettaja peilissä. Katse ammatilliseen kasvuun. 1. -3. painos. Helsinki: Kansanvalistusseura.

LIITE 1

Teemahaastattelun runko

- ❖ ***Opettaminen ja oppiminen***
Minkälainen on sinun roolisi opettamisessa ja oppimisessa?
Mikä on sinun käsityksesi opettamisesta ja oppimisesta?
- ❖ ***Kollegiaalinen yhteistyö***
Mikä merkitys kollegoilla ja koulu yhteisöllä on sinulle opettajana?
Mitä yhteistoiminnallisuus sinulle opettajana merkitsee?
- ❖ ***Oppimisympäristö***
Missä kaikissa oppimisympäristöissä sinä opettajana toimit?
- ❖ ***Opettajana kasvaminen***
Miten varmistat ammatillisen kehittymisen opettajana?
- ❖ ***Eettisyys***
Mitä eettisyys on opettajan työssä?
- ❖ ***Muutosvalmius***
Mitä muutos on opettajan työssä?
- ❖ ***Opettajuuden haasteet***
Minkälaisia haasteita opettaja kohtaa?